

Priredio: Darko JERKOVIĆ

// PLUTAJUĆA PROŠLOST: BRODOVI KOJE NAGRIZA VRIJEME //

Ako ste makar jednom u životu bili u prigodi, negdje na Jadranu ili na nekom od dalekih inozemnih mora i oceana, vidjeti veću ili manju olupinu broda "usidrenog" u nekom od plićaka ili pak prepuštenom zaboravu uz neki od otoka, čak i na pučini podalje od bilo kakve obale, vjerojatno ste i sami bili zadivljeni koliko olupinom toliko i snagom mora koja je nekad čvrsto plovilo pretvorila u zahrđale ostatke koje nagriza morska sol, sunce i vjetar, prije nego što potonu u bespuća morskih dubina.

Stanje s olupinama brodova iz bliže ili dalje povijesti još je fascinantijske ispod nego iznad površine mora, bilo da se radi o Jadranu ili pak o Atlantskom ili Tihom oceanu i drugim morima, ali i jezerima i rijekama. Svako od tih vodenih područja, osim na svojoj površini, vidljivo ljudskom oku, mnogo više toga zagonetnoga skriva u plavim ili zelenim bezdanima nekoliko kilometara u dubinama, koje posjećuju samo najodvažniji, znanstvenici i avanturisti, poput Jamesa Camerona, koji je godinama "lovio" potonuli Titanik, da bi onda na temelju toga svoga istraživanja, snimio istoimenu igrani film, do Avatara (također Cameron), najisplativiji holivudski blockbuster dosad. Kako god bilo, ima nečeg u tim brodskim olupinama koje svako malo, kad ih se vidi ili se otkriju neke nove, uključujući i one izvučene iz dubina gdje su u podmorskom mraku čamile stotinama i tisućama godina, poput nekih od galija iz rimskog doba, iznova fasciniraju i vraćaju sjećanja ne samo na dane ponosa i slave kad su te olupine bile aktivni brodovi (civilni ili vojni) nego i na samu prošlost, na događanja koja se uz njih vežu u burnim vremenima kad su plovila bilo kamo, bilo kada i bilo kuda.

Zato ovom prigodom, kao jednu od zabavnijih tema u svakodnevnici krcatoj nimalo zabavnim sadržajima, prezentiramo priču o olupinama brodova, predstavljajući neke od najpoznatijih primjera s paralela i meridijana diljem svjetskih mora i oceana. Sve su to osim ostataka prošlosti, također i turistički artefakti, olupine kao "izložci" na kojima se zaraduje kad se do njih or-

NEKAD DIVOVI, DANAS OLUPINE

U RALJAMA MORA: PRIČE O SUKOBU LJUDSKE AMBICIJE I ZASTRAŠUJUĆE SNAGE OCEANA

BROD ARGO: POTONUO U JADRANU 1948. GODINE

Olupine uz obalu Istre

Istarsko podmorje krije bogat biljni i životinjski svijet koji buja oko šarenih grebena. U ovom raskošnom svijetu snivaju i olupine potonulih brodova:

● **1. BARON GAUTSCH:** Najpoznatija olupina sjevernog Jadrana nalazi se neposredno ispred Rovinja. Ovom austrijskom brodu presudila je podvodna mina 1914. godine. Prevezio je članove obitelji austrijskih oficira na ruti Boka kotorska - Mali Lošinj - Trst. U želji da skрати vrijeme putovanja, brod je pokušao proći kroz minsko polje devet nautičkih milja od Rovinja. Lijevim bokom, oko sredine broda, brod je dodirnuo minu. Potonuo je u samo nekoliko minuta, a s njim i stotine prestravljenih putnika. U kolovozu svake godine organizira se memorijalno ronjenje i spuštanje vijenaca kao počast žrtvama najveće pomorske tragedije Prvog svjetskog rata na Jadranu. Ronjenje do olupine Barona Gautsch moguće je samo u organizaciji ronilačkih centara koji posjeduju posebno odobrenje Ministarstva kulture Republike Hrvatske, a ulazak u brod dopušten je samo kroz prve dvije palube.

● **2. LINA:** Između Rapca i rta Pečen na Cresu zaronite do ovog željeznog parobroda izgrađenog 1879. u Velikoj Britaniji. Lina je oplovila Sredozemlje i sjevernu Europu, prevozeći ulje i vino iz talijanske pokrajine Apulije, a na povratku dovozeći ugljen iz Cardiffa. Jedne je mračne noći godine 1914. posada Line zbog guste magle izgubila orijentaciju. Jako nevjerojatno razbilo je brod o stijene. Lini nije bilo spasa.

● **3. CORIOLANUS:** Zapadno od Novigrada potopljen je ovaj brod Britanske kraljevske ratne mornarice iz klase Shakespeare. Coriolanus je bio minolovac koji je i sam stradao od mine. Veliki Coriolanus imao je masu od 554 tone, topove za protuzračnu obranu i 30 protupodmorničkih dubinskih mina. U svibnju 1945. ova naoko nepotopiva grdosija okrnula je plutajuću minu i ubrzo se našla na morskom dnu.

● **4. HANS SCHMIDT:** Ovaj teretni parobrod prepolovila je eksplozija podmorske mine 1943. godine. Zaronite do olupine Hansa Schmidta i istražite obje polovice broda. Pravu zanimljivost i povijesno značenje olupini daje poseban tip sidra koji se ne proizvodi već više od 100 godina.

● **5. GIUSEPPE DEZZA:** Talijanskog minolovca prepolovio je svojim projektilom engleski avion. Zbilo se to krajem Drugog svjetskog rata.

Brošura Istra Diving sadrži 23 turistički najatraktivnije pozicije potonulih brodova te 40 podmorskih grebena (reefova). Uz korisne informacije i zakonsku regulativu, donosi i popis ronilačkih centara ovlaštenih i osposobljenih za turističko-rekreativno ronjenje. **(D.J.)**

ganizirano vode turisti koji se na licu mjesta žele diviti onome što vide u bliskom srazu s nekom od većih ili manjih olupina koje more još nije progutalo. Pođimo redom, možda negdje usput sretnemo i "pirate s Karibe", možda i olupinu "Letećeg Holandeza"... a sve to uz pomoć agencije **Booking.com**, koja nam je za ovu prigodu poslala materijale (informacije, fotografije) vezane uz priču o nekim od najpoznatijih brodskih olupina. A svaka od ovih olupina ima svoju fascinantnu priču o sukobu ljudske ambicije i zastrašujuće snage oceana.

1. INIS OIRR (INISHEER), IRSKA:
BROD NASUKAN 1960. GODINE

2. SS MAHENO, AUSTRALIJA:
BROD ZGRADEN 1905. GODINE

3. LANAI BEACH:
JEDNA OD VELIČANSTVENIH OLUPINA

4. TOBERMORY, ONTARIO:
BROD POTONUO U PLIČAKU 1885.

OBALA KOSTURA, NAMIBIJA

● Na prikladno nazvanoj Obali kostura, jedinstvenoj obali sjeverne Namibije, nalaze se tisuće olupina u raspadu. Snažni vjetrovi, učestala magla na pučini i poznato nemirno more na ovom području neki su od razloga zbog kojih ovi brodovi sada leže nasukani u plićaku ili beživotno trunu na pješčanim obalama. Brod Eduarda Bohlena jedna je od najpoznatijih olupina na ovom području, a moguće

mu je pristupiti samo u sklopu vodenog obilaska u terencu s pogonom 4x4. Ovo je plovilo doživjelo brodolom 1909. godine zbog magle, a veoma je popularno među ljubiteljima olupina iz cijelog svijeta.

GYTHEIO, GRČKA

● Za ovu vam olupinu nije potrebna oprema za ronjenje, što je čini savršenom za putnike svih dobi. Olupina broda Dimitrios nalazi se na pješčanoj plaži u naselju Valtaki i zbog lokacije je omiljena među lokalnim stanovništvom. Iz naselja Gythio do olupine možete doći voznom uz slikovitu obalu. Ovaj zahrda-

li brod nasukan je u plićaku još od 1981. godine, a priča se da ga je lučka uprava presrela zbog navoda o krijumčarenju cigareta. Posjetitelji danas mogu prošetati ili doploviti do olupine jer je okružuje kristalno čisto i poprilično plitko more. Plaža je također idealna za obitelji, a u blizini se nalazi restoran i mnogo parkirnih mjesta.

INIS OIRR (INISHEER), IRSKA

● Ribarski brod MV Plassey nasukao se na obalu Inis Oirra 1960. godine nakon hrabre borbe sa snažnim valovima Atlantskog oceana i jakih vjetrova koji su puhali prema kopnu. Brod je prevezio viski, obojeno staklo i predivo, a oluja ga je gurnula na stjenoviti Finnis Rock. Zahvaljujući dobronamjernom lokalnom stanovništvu cijela je posada spašena, a more je pomaknulo brod sa stijena nekoliko tjedna poslije.

ROATÁN, HONDURAS

● Roatán se nalazi na drugom najvećem koralnom grebenu na svijetu, a putnici Booking.coma osobito ga hvale kao odredište za ronjenje s bocom ili disalicom. Ondje se također nalazi olupina broda Odyssey, jednog od najvećih potopljenih brodova na Karibima. Kao što je slučaj s mnogim olupinama u Roatánu, i ovaj je brod namjerno potopljen 2002. godine, kako bi ga ronionci mogli istraživati i prikupiti zapanjujuće podvodne fotografije. Za ronjenje do broda potrebne su napredne ronilačke vještine, pa se preporučuje da prije pokušaja ronjenja položite napredan tečaj za ronjenje oko olupina. U Roatánu se nalazi još jedna popularna olupina za vješte ronionce, a to je El Aguila. Ovaj brod dugačak 75 m potonuo je u blizini Utille, a prevezio je veliku količinu betona. Brod je poslije rastavljen na tri dijela, a objekt Anthony's Key Resort dopremio ga je u Roatán 1997. godine i postavio na dubinu od 30 m kako bi ga ronionci mogli istražiti.

LANAI, HAVAJI, SAD

● Putnici su visoko ocijenili ovaj najmanji naseljeni otok na Havajima za kategorije odmor, plaže i mir, pa je izvršno odredište za putnike koji su u potrazi za odmorom u osami. Na obali otoka nalazi se mnoštvo olupina, a plaža s olupinom Kaiolohia, duga 9.5 km, nalazi se oko 45 minuta automobilom od grada Lanai. Plaža zbog snažnih struja i kamenitog dna mora nije idealna za plivanje. Ipak, brojni putnici i dalje dolaze na plažu kako bi se divili najpopularnijim olupinama na otoku, uključujući brod YOGN-42, tanker iz Drugog svjetskog rata koji leži 200 m od sjeverne obale otoka. Do plaže s olupina

SZENT ISTVAN: OSTACI AUSTROUGARSKOG PONOSA

Titanik Jadrana

● U lipnju 2017., prvi put u 99 godina otkako je Szent Istvan završio na morskome dnu, pogoden dvama torpedima talijanskih torpednih čamaca, ronionci su uspjeli ući u najluksuznije prostore broda - admiralski salon, prostoriju za sastanke, te druge prostore namijenjene najvišim časnici Austro-ugarske mornarice i njihovim gostima. Ugarski ratni brod Szent Istvan bio je najveći brod potopljen u našem moru, u okolici Premude. Dugačak čak 153 metra, s pravom nosi nadimak Titanic Jadrana, kako zbog goleme olupine koja se očuvana i dalje nalazi na morskome dnu, tako i zbog strašne pogibije više od stotinu mornara koji su ostali zauvijek zaboravljeni u tihom plavetnilu. Szent Istvan porinut je u riječkom brodogradilištu, preteči današnjeg 3. maja, 1914. godine. Zaplovio je pod austrougarskim barjakom kao najveći ratni brod, ponos carske flote. I dok olupina Szent Istvana i dalje čami na morskome dnu, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja otkupio je maketu znamenitog bojnog broda, autora Milana Vičevića, koja će biti izložena na drugom katu Muzeja u stalnom postavu "Jedra Kvarnera".

Riječne olupine

● Prije nešto više od tri godine istraživanje jednog od najznačajnijih arheoloških nalazišta u Hrvatskoj - olupine riječnog broda s teretom iz vremena antičkog Rima, na dnu rijeke Kupe u Karlovcu, pokazalo je da su konstrukcija i teret dobro očuvani i da mogu dati značajne odgovore o tehnikama gradnje brodova u doba Rimskog Carstva. Situaciju s brodom tada je pojasnio arheolog Kruno Zubčić iz Odjela za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda. Brod, na kojem su istraživanja trajala tri tjedna, najvjerojatnije je iz prvog stoljeća nove ere, načinjen od hrastova drva i širok dva metra, no upitne dužine. Inače, kad se radi o riječnim brodovima, preporučljiva je monografija "Sloga - prvi hrvatski parobrod" (Slavonski Brod, Brodska riječ, 2003.), autora Ivana Jelića i Josipa Ščrbašića. U knjizi se govori o prvom hrvatskom riječnom parobrodu, Slozi, koji je potonuo sredinom 19. stoljeća na rijeci Savi. Opisan je početak riječnog brodarstva u vlasništvu hrvatskih investitora, razvoj linijske plovidbe, posljedice potonuća broda, kao i napor oko spašavanja olupine. U knjizi je dan i kratak pregled razvoja riječnog prometa na istoku Posavine. Osim toga, rijeka Sava u svojim dubinama i dalje krije neispričanu priču potopljenog ratnog broda iz 2. svjetskog rata koji je prevezio opasan teret granata i bombi. Potopljen je kod Odžaka, Novog Grada...

nom možete doći vožnjom po poljskom putu i potom kratkim pješačenjem s predivnim pogledom. Ako želite istražiti više savršenih plaža i prirodnih okruženja na otoku Lanai, savršeni bi izbor bila vožnja terencem.

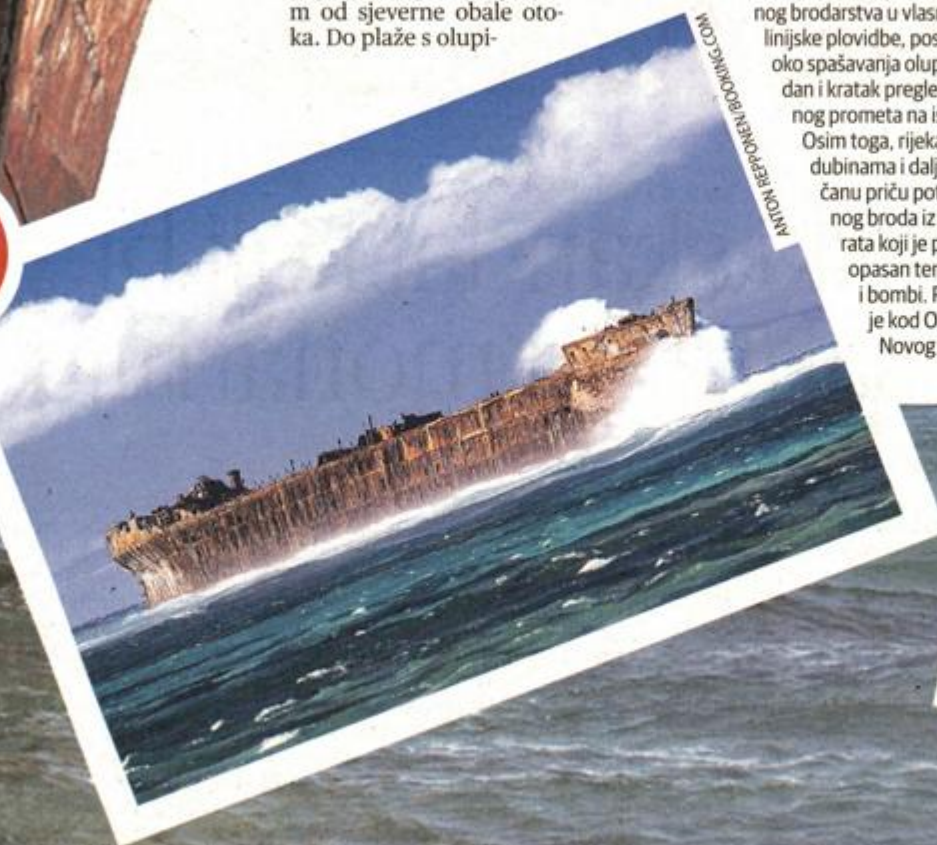
COVE ISLAND, SAD

● Brod Sweepstakes potonuo je u plićaku 1885. godine nakon udara u stijenu u blizini otoka Cove Island. Riječ je o škuni dugoj 36 m, koju možete promotriti svisoka ako se odlučite za jedan od obilazaka brodom sa staklenim dnom iz Tobermoryja. Ovaj dobro očuvani brod iz 19. stoljeća nalazi se pod površinom mora u blizini luke Big Tub i popularna je atrakcija u nacionalnom morskome parku Fathom Five National Marine Park. Putnici koji ne zaziru od vode također mogu zaroniti s bocom ili disalicom kako bi istražili brod. Otok Flowerpot poznat je po upečatljivim stijenama, drvenim špiljama te putovima za pješačenje i nalazi se 6,5 km od Tobermoryja, iz kojeg je do otoka moguće doći brodom.

SS MAHENO, AUSTRALIJA

● Brod SS Maheno izgrađen je 1905. sa svrhom da prevozi putnike preko oceana, ali je tijekom Prvog svjetskog rata služio kao bolnica. Brod je nakon rata ponovno prevezio putnike sve dok se nije susreo s ciklonom zbog kojeg je završio na obali otoka Fraser Island, najvećeg pješčanog otoka na svijetu. Olupina broda danas je popularna turistička atrakcija i jedna od najposjećenijih lokacija na otoku. Otok Fraser Island nalazi se na UNESCO-ovu popisu, a ondje vas čekaju impozantne plaže, bujne šume i jedinstven životinjski svijet koji uključuje i australske divlje pse. Najbolji način za istraživanje prirode na otoku je najam terenca jer su ceste na otoku prepune pijeska. ■

3

4

OTPORNI NA VRIJEME: DIVOVI I DALJE ODBIJAJU POTONUTI